

UVOD V PSIHLOGIJO

- **Naravoslovna (naturalistična) inteligentnost:** sposobnost sistematičnega opazovanja, razumevanja in natančnega razlikovanja naravnih in umetnih vzorcev ali sistemov. Uporabljamo jo pri prepoznavanju in klasificiranju rastlin, mineralov ali živali pa tudi pri vrtnarjenju, ribolovu.

ZANIMIVOST

Gardner je sprva razlikoval sedem inteligentnosti, pozneje pa je seznamu dodal še naturalistično (naravoslovno) inteligentnost. Seznam različnih vrst inteligentnosti s tem ni nujno končan – vrst inteligentnosti je mogoče več kot osem. Ena med njimi je eksistencialna (duhovna) inteligentnost, tj. sposobnost za razmišljanje o smislu in pomenu življenja.

DEJAVNOST

Kako bi lahko pri učenju izkoristili svojo najmočnejšo inteligentnost? In kako bi lahko učitelji pri poučevanju spodbujali razvoj različnih inteligentnosti?

Teorija raznoterih inteligentnosti je v preteklih desetletjih najbolj vplivala na *šolsko prakso*, ki je bila tradicionalno naklonjena predvsem učencem z razvito jezikovno in logično-matematično inteligentnostjo. Iz Gardnerjeve teorije pa izhaja, da je smiselno pri poučevanju in učenju uporabljati pester nabor učnih

metod, s katerimi spodbujamo in omogočamo uporabljanje različnih vrst inteligentnosti in tako damo enake možnosti vsem učencem.

Kljub veliki odmevnosti Gardnerjeve teorije pri razumevanju inteligentnosti in njeni uporabi v izobraževanju, opozarjajo drugi raziskovalci inteligentnosti na nekatere **dileme in nejasnosti**. Kritiki (npr. Sternberg, 1999) menijo, da Gardner pravzaprav ne govori o različnih inteligentnostih, temveč o *različnih talentih* (posebnih nadarjenostih, ki so pomembne za uspešnost na določenih področjih), npr. o glasbenem talentu in talentu za določen šport, ter da meša inteligentnost kot umsko sposobnost z drugimi sposobnostmi (npr. telesno-gibalna "inteligentnost" je telesna in ne umska sposobnost). Drugi opozarjajo, da je Gardnerjevo teorijo težko znanstveno preveriti, saj še nimamo razvitih dobrih psiholoških testov za ocenjevanje nekaterih inteligentnosti (npr. medosebne in znotrajosebne).

SAMOPODOBA

DEJAVNOST

Kdo sem jaz? Napišite dvajset lastnosti, za katere menite, da vas določajo.

Tako ste opisali, kako doživljate sami sebe – svojo samopodobo. Iz nje lahko razberete, katera področja samopodobe se vam zdijo pomembnejša, in ste jim dali prednost, katero področje samopodobe ste največ opisovali, morda lahko tudi razberete, ali je vaša samopodoba predvsem pozitivna ali bolj negativna.

Samopodoba je celota predstav, stališč in sodb o samem sebi. Z drugimi besedami je to posameznikovo doživljanje samega sebe.

Šolska samopodoba je sestavljena iz več področij (Kobal, 2000; Kobal Grum, 2003):

Šolska (akademska) samopodoba je presoja lastnih spretnosti in sposobnosti za učenje ter zanimanja za šolske predmete. Gre za prepričanja o tem, koliko je nekdo zmožen biti uspešen ("Menim, da sem sposoben pridobiti dobre ocene v šoli.") in za zaznavanje lastnega uspeha ("Zadovoljen sem s svojim šolskim delom."). Šolska samopodoba se še naprej deli na samopodobo pri jezikih, pri naravoslovju, pri tehniki, zgodovini itd.

Pri odraslih je šolska samopodoba vključena v **samopodobo o sposobnostih in počutju**: to je doživljanje in vrednotenje lastne inteligentnosti, posebnih talentov in zmožnosti za delo ter zaznava psihičnega in telesnega zdravja. Ta pa se povezuje še s **samopodobo o dosežkih**: o kulturni izobraženosti, o dosežkih na delovnem mestu, o materialni lastnini, o osebni kontroli.

2. **Telesna samopodoba** so prepričanja in sodbe o svoji telesni privlačnosti, o telesni kondiciji in slogu oblačenja ter primerjave lastnega videza z drugimi in prepričanja o tem, kako osebo vidijo drugi. S telesno samopodobo se zelo veliko ukvarjajo mladostniki, saj se takrat zelo hitro spreminja in so telesne značilnosti v središču lastnega in medsebojnega vrednotenja: pri dekletih je pomembnejši videz, pri fantih pa sposobnosti, moč in spretnost.

ZANIMIVOST

Raziskave (v Kobal, 2000) kažejo, da je samopodoba telesnega videza pri fantih bolj pozitivna. Fantom je telesni videz nekoliko manj pomemben in večinoma se z njim manj ukvarjajo, okrog 40 % deklet pa sebe pogosto doživlja kot grde in neprivlačne. Opisana razlika je predvsem odvisna od družbeno-kulturnih dejavnikov, saj se ženski videz skozi vse življenje bolj poudarja in ocenjuje kot moški. Starši že 24 ur po rojstvu svoje hčerke opisujejo kot lepe, nežne, ljubke, sinove pa kot močne, krepke, motorično spretno.

3. **Medosebna ali socialna samopodoba** obsega prepričanja in presoje o odnosih z vrstniki in drugimi pomembnimi bližnjimi osebami: starši, sorojenci, partnerjem, sodelavci. To so predstave o lastnih sposobnostih sklepanja prijateljstev, o lastni priljubljenosti in o kakovosti (koliko sem podredljiv ...) odnosov z **bližnjimi**. Del samopodobe pa se nanaša na **oddaljene druge**: kakšen vpliv imam na širšo skupnost, doživljanje in presoja lastnega odnosa do zakonov in družbenih moralnih norm (npr. Spoštujem večino družbenih norm. Trudim se voziti v skladu s predpisi. Davkov nikoli ne utajim. Sem ne/pošten.)

Slika 7.9: Mladostniki, ki imajo dobre odnose z vrstniki, imajo navadno pozitivno socialno samopodobo.

Slika 7.10: Na oblikovanje ustrezne samopodobe pomembno vplivajo pozitivne zgodnje izkušnje.

Na oblikovanje pozitivne ali negativne samopodobe vplivajo lastne izkušnje s samim seboj in z okoljem, odnosi z drugimi ljudmi in njihovo vrednotenje nas samih. Drugi nam pogosto besedno, še pogosteje pa nebesedno sporočajo, kako nas vrednotijo: nas opazijo, so pozorni do nas, se družijo in pogovarjajo z nami, nam zaupajo, nas sprejemajo, nas imajo radi ali pa ne. Zelo pomembne za samopodobo so človekove zgodnje izkušnje v življenju, predvsem seveda v družini. Pozneje pa vplivajo na samopodobo vsi dejavniki socializacije, predvsem vsi tisti ljudje, ki se nam zdijo pomembni: sorodniki, vrstniki, vzgojitelji, učitelji, vzorniki, partnerji, sodelavci, sosede.

POVZETEK

Osebnost je celota duševnih, vedenjskih in telesnih značilnosti, po katerih se posameznik razlikuje od drugih ljudi. Osebnost kot celota je edinstvena in neponovljiva ter razmeroma trajna. Strukturni elementi osebnosti so osebnostne lastnosti, ki jih tradicionalno razvrščamo v štiri področja osebnostne strukture: temperament, značaj, sposobnosti in telesne značilnosti.

Prvo tipologijo temperamentov sta razvila Hipokrat in Galen. Ta tipologija razvršča ljudi v štiri tipe temperamenta: sangvinik, kolerik, flegmatik in melanholik. Ker večine ne moremo razvrstiti v enega od čistih tipov, ampak imajo določeno lastnost bolj ali manj izraženo, se je uveljavilo dimenzionalno pojmovanje osebnosti. Predstavnik tega pojmovanja je Eysenck, ki razlikuje tri temeljne dimenzije osebnosti: ekstravertnost – introvertnost, nevroticizem – čustvena stabilnost in psihoticizem – nepsihoticizem.

Sposobnosti so zmožnosti za dosežke. Razlikujemo telesne in duševne sposobnosti, med drugimi pa čutno-zaznavne in umske. Inteligentnost je sposobnost učinkovitega učenja, mišljenja in prilagajanja okolju. Merimo jo s testi inteligentnosti. Gardner meni, da lahko razlikujemo osem med seboj neodvisnih inteligentnosti, ki so pri vsakem človeku bolj ali manj izražene: jezikovno, logično-matematično, prostorsko, glasbeno, telesno-gibalno, medosebno, znotrajosebno in naravoslovno inteligentnost.

Samopodoba je celota predstav, stališč in sodb o samem sebi. Sestavljena je iz več področij: šolske, telesne, medosebne in čustvene samopodobe. Zdrava samopodoba je realna in pozitivna. Ima motivacijsko vlogo. Na oblikovanje samopodobe vplivajo vsi dejavniki socializacije in lastne izkušnje.